

# FOAIA DIECESANĂ.

Organ al Eparchiei gr. or. rom. a Caransebeșului.

Apare odată în săptămână: DUMINECA.

**Prețul Abonamentului:**  
Pentru Austro-Ungaria pe an . . . 5 fl. — cr.  
" " " " pe  $\frac{1}{2}$  an . . . 2 " 50 "  
" România și străinătate pe an . . . 14 franci  
" " " " pe  $\frac{1}{4}$  an 7 "

**Prețul inserțiunilor:**  
Pentru publicațiunile oficiale, concurse, edicte etc. tipărite de 3 ori, dacă conțin până la 150 de cuvinte, 3 fl., până la 200 de cuvinte, 4 fl., de aci în sus 5 fl.

Correspondențele se adresează redacțiunii „FOAIA DIECESANĂ”;  
eară banii de prenumerațiune și inserțiunii la  
**ADMINISTRAȚIA**  
Librăriei și Tipografiei diecesane în Caransebeș.

## Congresul național bisericesc.

### Sedința III.

*ținută în Sibiu la 3/15 Octomvrie.*

Sedința se deschide la 12 oare.

Se cetesce protocolul ședinței premergătoare și se autenticează.

Se prezintă credenționalele deputaților Georgiu Szerb, Dr. Iosif Gall, Dr. Ioan Bunna și se transpun comisiunii verificatoare.

Se prezintă petițiunile de concediu ale deputaților Eugen Mocsonyi, pe întreaga durată a sesiunii, Coriolan Bredicean pe 5 zile și Constantin Groza pe 5 zile, cari se acordă.

Raportorul comisiunii verificatoare, deputatul Paul Rotariu, propune și congresul primesce să se verifice următorii deputați: Georgiu Popoviciu, Petru Anca, Andrei Ghidiu, Filip Adam, Alexandru Ioanoviciu, Mihail Popoviciu, Aureliu Drăgan, Iuliu Novac, Constantin Radulescu și Dr. Emil Babeș, care din urmă și-a depus mandatul; aceștia toți din diecesa Caransebeșului.

Deasemenea propune a-se verifica: Dr. Nicolau Oncu, Victor Mocsonyi, din diecesa Aradului; și

Ioan Șandru, Georgiu Șandor, Alexiu Olariu, Gerasim Candrea, Ioan de Leményi, Panteleon Luca și Dr. Vasile Bologa din archidieceasă.

O dissiune s'a născut din incidentul verificării deputatului Victor Mocsonyi, care prin telegraf și-a depus mandatul. Deputatul Parteniu Cosma, pe baza regulamentului susține, că un deputat nu poate renunța dela mandat, când nu putem ști, dacă telegrama în adevăr este trimisă ori nu de deputatul respectiv, și nici nu este adresată la presidiu; propune deci ca renunțarea în forma aceasta să nu se primească, ca să nu se facă un caz de precedentă, după d-sa necorect.

Părerea aceasta o împărtășese deputații Simeon Dămian, Zevedeu Mureșan, ear' pentru primirea renunțării la mandat sunt deputații: Vincențiu Babeș, și Mihail Popoviciu.

Punându-se la vot, 25 deputați votează pentru propunerea dlui deputat P. Cosma, ear 25 sunt pentru propunerea comisiunii.

I. P. S. Sa în calitate de president, decide în favorul propunerii comisiunii.

Cu privire la acea aparență tristă în viața noastră constituțională că în multe cercuri electorale din diecesa Caransebeșului, colegiul preotesc din 36 și respective 51 de preoți s'a constituit numai din câte 7 preoți prezenți la alegere, comisiunea propune și congresul primesce, ca consistoriul eparchial din Caransebeș să se îndrume a căuta delăturarea acestui rău, care dovedesce un grad mare de indiferentism în exercitarea dreptului de alegere.

Tot comisiunea verificatoare propune și congresul primesce ca: Consistoriul din Arad să fie somat ca în viitoriu să nu treacă peste cerul de activitate normat în §. 12. al regulamentului pentru afacerile interne, ordonând investigațiunile în cauze electorale, căci aceste se țin de competența congresului.

Fiind timpul înaintat, ședința se încheie la 2 $\frac{1}{2}$  oare d. m. și ședința proximă se anunță pe mâine la 10 oare a. m.

La ordine sunt rapoartele comisiunilor.

### Sedința IV.

*ținută la Sibiu în 4/16 Octomvrie.*

Sedința se deschide la 10 oare înainte de amiază.

Se cetesce protocolul ședinței a III-a și se autenticează.

Se prezintă cererile pentru concediu a le deputaților: Alexiu Olariu, Andrei Ghidiu, Georgiu Popoviciu, Alesandru Ioanoviciu, Aureliu Suciș pen-

tru întreaga sesiune, ear a lui Paul Pap pentru 10 zile.

Concediile cerute se acordă.

Se prezintă raportul consistoriului mitropolitan, referitoriu la ingerința guvernului în ce privește procesele disciplinării învățătoresci împreunate cu distituirea din post.

Se transpune comisiunii școlare.

Se prezintă rugarea învățătorului Ioan Simu din Recița Montană, prin care se cere a se îndruma consistoriul din Caransebeș a decide asupra suplicii sale, transpusă aceluiași de măritul Congres încă în anul 1888.

Se transpune comisiunei petiționare.

La ordinea zilei urmează continuarea referadei comisiunii verificatoare, carea prin referințele seu Paul Rotariu propune și congresul decide:

A se verifica deputații:

Georgiu Szerb ales în cercul Sasca; Dr. Iosif Gall ales în cercul Têrnavei și Dr. Ioan Bunna ales în cercul Beliu.

Se pune la ordinea zilei raportul comisiunei organizatoare referitoriu la raportul general al consistoriului mitropolitan plenar, despre activitatea din periodul dela congresul din 1888 până la datul raportului, adevă până la 28 Septemvrie a. c.

Referințele Nicolau Zigre dă cetire raportului consistoriului mitropolitan plenar și congresul în general îl ia spre știință, accludându-l la protocol.

Trecând la dezbateri specială privitoare la punctul, ce tractează despre rescriptele prea înalte urmate la adresele înaintate în numele bisericii noastre mitropolitane Maiestății Sale, una de felicitare din incidentul iubileului de 40 de ani, pe basa concludului congresual de sub Nr. 158 din 1888, ear' alta de condolință din regretabilul incident al repausărei fericitului Clironom, la propunerea comisiunei congresul aduce următorul conclud:

Congresul cu adevărată loialitate și cu suspunere omagială ia act despre acele rescripte prea grățioase.

Cu privire la notificarea espusă în raport despre decedarea binemeritatului arhieru Ioan Popasu, primul episcop al diecesei reînfițate Caransebeș, comisiunea propune și congresul enunță ca conclud:

Constatând meritele fericitului arhieru obținute în decursul laborioasei sale vieți față de biserica noastră națională româna, pentru perderea regretabilă a acestui bărbat binemeritat de biserică și națiune, congresul își exprimă profunda sa condolință, căreia îi dă espresiune atât prin acest conclud, cât și prin ridicare.

Relativ la acel punct din raport, în care se arată, cumcă pentru întregirea scaunului episcopesc devenit în vacanță în diecesa Caransebeșului s'au luat măsurile prescrise, în urmarea cărora în acel scaun episcopesc a fost instituit părintele episcop actual Nicolae Popea, fost archimandrit și vicariu

archiepiscopesc, precum și relativ la acel punct, unde se espune, cumcă rezultatul sus espus se poate atribui mai vèrtos energicei întreveneri a Escelenției Sale Domnului arhieriscop și metropolit, la propunerea comisiunei, congresul aduce următorul conclud:

Congresul, luând cu plăcere act despre instituirea părintelui Nicolae Popea în scaunul episcopesc al diecesei Caransebeșului, Escelenției Sale Preasăntitul Domn Metropolit pentru energica întrevenerire în acest obiect spre a validita votul bisericii, i-se exprimă recunoscință.

Cu privire la acel cuprins al raportului, unde se espune cum din incidentul călătoriei Maiestății Sale la manevrele militare ținute în jurul Oradei Mari în anul 1890, precum și la Bistrița în anul curinte s'au depus în numele bisericii noastre naționale omagiile de loialitate Maiestății Sale preagrățiosului nostru monarch, la propunerea comisiunei se enunță ca conclud:

Congresul cu satisfacțiune ia act de recunoscință despre reprezentarea cu demnitate a bisericii noastre naționale înaintea Maiestății Sale, preagrățiosului nostru Monarch, și în nex cu aceasta constată, cumcă consimte cu enunțiațiunile espuse în alocuțiunile de felicitare ale Escelenției Sale Preasăntitului Domn Mitropolit, — care alocuțiuni împreună cu preagrățioasele respunsuri se accludă la protocol.

Cu privire la espunerile cuprinse în raport privitoare la practicabilitatea și aplicabilitatea regulamentelor de procedură matrimonială și disciplinară; comisiunea propune și congresul primesce:

Se avisează consistoriului mitropolitan pe basa esperințelor procurate, conform concludelor anterioare a face la congresul ordinaru următoru propunerii detaiate și motivate, în privința aplicabilității definitive a regulămentelor din cestiuine.

Referitoriu la normativul votat de consistoriul mitropolitan, în privința regulării referințelor într reprezentanța fundațiunii „Gozsdu“ și același consistoriu, la propunerea comisiunei congresul decide:

Se avisează consistoriul metropolit a presenta încă în sesiunea aceasta respectivul normativ, spre a se putea lua act de el.

Făță cu acele puncte din raport, în care se espune, cumcă regularea afacerilor episcopesci prin un regulament uniform în întreaga metropolie ar întimpina greutăți și că acest regulament ar fi a se amâna pentru timpuri mai potrivite:

Comisiunea având în vedere cumcă cu date positive este constatată trebuința urgentă de a se regula din partea acestui congres administrarea averilor bisericesci, școlari și fundaționali, mai ales în comunele bisericesci și a norma cu precisiune cercul de activitate și de procedură al organelor parochiale în administrarea averilor bisericesci, precum și referințele, în care stau acele organe parochiale față de organele superioare în privința admi-

nistrării averilor, comisiunea propune și congresul decide:

Se însărcinează consistoriul mitropolitan, ca conform concluserilor anterioare, pe baza materialului procurat dela eparchia a pregăti proiectul de regulament pentru administrarea afacerilor economice și al prezenta congresului ordinaru următoriu.

Relativ la aplicarea regulamentului pentru administrarea și manipularea fondurilor și fundațiilor mitropolitane, conform propunerii comisiunii:

Se avisează consistoriul mitropolitan a satisface concluderile congresuale de sub Nr. 129 din 1888.

Punctul privitoriu la notificarea, cumcă trei membri distinși ai consistoriului mitropolitan, anume Antoniu Mocsonyi de Foen, Timoteiu Miclea și Elia Macelariu au trecut din viață, în acord cu propunerea comisiunii:

Congresul prin ridicare își exprimă profunda condolență pentru regretabila pierdere a acestor bărbați distinși ai bisericii noastre naționale.

Punctul ce tractează despre devenirea în vacanță a unui loc de asesor ordinaru în senatul bisericesc, prin promovarea Preasânției Sale D-lui Nicolae Popea la demnitatea de episcop, conform propunerii comisiunii:

Se enunță a se pune la ordinea zilei îndeplinirea acelu loc vacant deodată cu organizarea celorlalte două senate.

Se pune la ordinea zilei raportul comisiunii bisericesci, carea prin referintele Dr. George Popoviciu vine a refera asupra raportului general al consistoriului metropolitan ca senat bisericesc, despre activitatea sa, începând dela ultimul congres din 1888 până la datul raportului, adecă până la 29 Septembrie a. c.

Dându-se citire raportului, — congresul în general îl ia spre știință, având a se accludă la protocol.

Trecând la desbaterea specială privitoriu la punctul ce tractează despre datele statistice comisiunea propune:

Se recomandă consistoriului metropolitan, ca în înțelesul concluserilor congresuale Nr. 62 ex 1886 și 147 ex 1888 privitoare la așternerea datelor cât se poate de esacte, să stărue consistoarele eparchiale să umple toate rubricile formularelor stabilite.

Deputatul V. Mangra face următoriu aditament: Să se adaugă o rubrică nouă la formulariu, în carea să se indice crescământul ce va fi din sporirea celor ce se despart de eparchia sêrbă.

Congresul primindu-le se enunță următoriu concluder:

Se recomandă consistoriului mitropolitan, ca în înțelesul concluserilor congresuale Nr. 62 ex 1886 și 147 ex 1888 privitoare la așternerea datelor statistice, cât se poate mai esacte, să stărue ca consistoarele eparchiale să umple toate rubricile formularelor stabilite; având a se adauge o rubrică nouă la formulariu, în carea să se indice crescământul,

ce va fi din cei ce se vor desface de Sêrbi din comune mestecate.

Referitoriu la punctul, ce tractează despre tipărirea cărților bisericesci cu litere, comisiunea având în vedere, că afacerea aceasta este relegată la P. S. sinod arhieresc și fiind-că în biserica noastră este mare lipsă de cărți, a caror retipărire pare a fi împedată cu nedeterminarea, dacă acele cărți au să se tipărească cu litere slave ori latine, și în cazul din urmă cu care ortografie, propune și congresul decide:

Ven. sinod episcopesc este rugat a rezolvă cât mai curând această chestiune.

Fiind timpul înaintat presidiul anunță proxima ședință pe mâne la 10 oare înainte de amiază, punând la ordinea zilei continuarea rapoartelor comisiunilor.

(După Tel. Rom.)

## Din Tîrgoviște și împrejurimi.

(Fine.)

Să trecem acum din acest deal în valea învecinată ce cuprinde simpatica mănăstire *Viforita*.

Fost-au pe aci vifore, de se numesc astfelu satul și mănăstirea? Sau poate că în unele anutimpuri să fie aci mai multe vifore, căci și nuorii de ploae vin spre Tîrgoviște din această parte. Eu cunosc acest locaș sânt numai de pe timpul acestei veri și îmi vine și mie să cânt ca poetul Depărățeanu. Și nu de tot rar am asoțiat și eu rugăciunile mele cătră ale celor 60 de maice, cari trăesc aci numai pentru Dzeu și în cea mai deplină credință.

Învățatul doctor Herman al poetului Bolentinean din „Sorin sau Tăerea boerilor la Tîrgovisce“ zice:

„Dar am aflat, că nu e mai mare bogăție  
De cât credința noastră; ș'atunci am pismuit  
Pe prostul, care crede și trece 'n bucurie  
O vieță, în care nu scim, la ce am mai venit...  
Ciudată, Doamne, este ființa omenească!...“

Și ce frumos s'a slujit aci prohodul în preșeara Adormirei Maicei Domnului, dela opt până după mezul nopții, când o splendidă lună ni-a luminat căile până acasă, deși și în Arhondărie am fi putut găsi adăpost. Fusesem și în Besarabia la o mănăstire de Maice, precum am și scris la timpul seu, dar ajungând după ce se isprăvisse slujba, n'am putut auzi cântările maicelor. În schimb le pot auzi destul de bine aici.

Sînt icoane ce represintă pe D-l Isus Christos în sîcriu plângându-i la cap și la picioare Maria și Magdalena; la Prohodul de care vorbesc era asemenea, la partea dreaptă a mesei, pe care era chipul Adormirei Maicei Domnului, Maicele Domnica și Agati (surori trupesci) și cu Eugenia, ear la stînga Maica Olimpiada cu sora Marița și cu sora Elisa, cântau prea frumos întregul Prohod. În această seară s'a ocolit biserica ca și la Paști la Înviere.

La Nascerea Maicei D-lui are hram această mănăstire și vine multă lume la așa numitul „sbor“, pe care a-și

putea să-l descriu în câteva cuvinte, dar fiind-că am văzut altul la Brănesci, ce mi-a făcut mai mari impresiuni, îl voi schița acela mai jos.

La Tăerea Capului Sântului Ioan, și a doua zi, un profesor din București a ținut o predică în mănăstirea Viforita despre credința noastră, și a făcut o bună impresiune asupra auditoriului. Bine ar fi ca în multe biserici de ale noastre să se țină predică, și atunci nu s'ar mai întâmpla ca în prezent: d. e. unui Român ortodox din București merg la biserica catedrală catolică în Duminecile, în care știu că se ține predică românească (cam la 5 săptămâni odată, pentru că sunt limba: română, germană, magiară, francesă și italiană).

Mai adang că noi, doctorii dela Infirmeria bolnavilor de ochi, suntem bine văzuți, mai cu samă de maicele bolnăvicioase, cari speră că prin noi poate să le trimită Dzeu lecuirea, și numai cele sănătoase se mai feresc de noi ca să nu le molipsim cumva de boala de ochi (granuloasă), care este lipicioasă. Liniștea însă se recăștigă, cred eu, când arăt că deși sunt medic-șef al bolnavilor de ochi numai de câteva luni, dar oculist sunt de un deceniu.

Trecem în altă vâlcea alături cu a Viforitei și dăm pe Aninoasa cu cunoscutul ei cântec:

În sat la Aninoasa  
Era o horă mare,  
O horă prea frumoasă,  
În zi de sărbătoare.

Veniseră să joace  
Flăcăi și fete mari,  
Bătrânii stau de-o parte  
Pe lăviți sub umbrări. etc.

Am văzut și eu hora aceasta, dar n'aș da pe ea pe cele din Bănat, deși flăcăii și fetele de aici încă nu-s de lăpădat.

Trecând, ori pe valea Viforitei, ori pe a Aninoasei, sau în fine pe la Doicesci, unde se află moșia deputatului Isaia Lerescu, dai la distanță de 12 kilometri de satul Glodenii cu puțurile de păcură, din care mulți Țirgovișteni ba și Bucureșteni s'au îmbogățit; ear unii au sărăcit cheltuind zeci de mii cu săparea vre-unui puț, și când colo a dat de apă nu de păcură. O societate din București are o instalațiune la Glodenii, care costă două milioane și jumătate de franci. Reservoriul lor de fer cuprinde 200,000 de vedre, și vindea mai de mult cu 2 lei și jumătate vadra de păcură (sau țitei cum se mai zice), azi însă prețul a scăzut aproape de zece ori mai jos. Când dai la săpat de puț de pământul împetrit așa numit *scrob*, care e cenușiu, atunci e semn bun că dai de țitei.

În total sunt peste 200 de puțuri și sunt atât de aproape unul de altul, încât printre ele abea mai au loc grajdurile de cai și roțile care le înviresc caii, ca să scoată vedrele cu păcură și pe oamenii cari lucrează jos în păcură, fiind lângă fie-care puț și unul sau doi foși mari, prin care se trimite pe tuburi (țevi) aer la cei de sub pământ. Când vezi eșind din fundul pământului câte un om învilit în sdrențe și tot plin de păcură, nu știu să-ți

faci cruce ca de un necurat, sau să-l plângi, sau să rizi cu hohot. Sărmanii, pe câți i-a înghițit pământul când s'a întâmplat de a rășbit păcura cu putere mare, sau când se aprinde vre-un puț! În schimb unii țărani, proprietarii de puțuri, nici nu mai vreau să trăiască la noi în țară, ci își petrec pe la Paris. Și mult vor înțelege din acel traiu?

Susnumita societate are pe toată calea lungă dela Glodenii la Doicesci tuburi de tuciu, prin care trimite păcura la gara Doicesci, și aceste tuburi sunt așezate pe marginea șoselei, ear prin văi sunt propte ca la telegraf, pe virful cărora sunt așezate tuburile. Locuitorii se apucaseră la început să le spargă, că prin aceasta le-a tăiat o sursă de câștig, dar apoi au făcut invoială cu societatea a plăti comunei anual câte-va mii. Aruncând încă o privire asupra râpilor Glodenilor, cu adevărat poți zice: nu știu ce comori ascunde pământul!

În spre resărit dela aceste locuri este vechea mănăstire *Gorgota*, pe care de acu nainte voi să o vizitez, ear la druuul jumătate dintră Țirgoviște și Ploesști, este mănăstirea *Mărginenii*, unde sunt deținuți și criminalii.

Dar să mă ocup numai de localitățile vizitate. Dela Țirgoviște nainte trenul merge numai încă 2 stațiuni: Doicești și Lăculețe; la cea din urmă este pulberăria statului, în care se începe a se lucra praf de pușcă și fără fum. Aci nu sunt multe clădiri, dar sunt frumoase, sistematice, în cât se cunoaște că sunt făcute cu dare de mână. Aci mai luneele trecute s'a făcut o esplosiune din nebagare de samă a unui soldat, care fiind aproape de ușă, a fost aruncat afară conservându-i-se vieța. Adevărată minune!

Dela Lăculețe nainte spre Carpați încă se face drum de fer și până la Pucioasa e aproape gata terasamentul mergând pe malul drept al Ialomiței. Poate la anul viitoriu să nu mai fie siliți vizitatorii băilor *Pucioasa* să înghiță praful mult de pe șoseaua Lăculețe—Pucioasa, ci să meargă comod în tren și peste alt an să poată merge tot pe aci până la Sinaia. De băile sulfuroase ale Pucioasei n'am să vă scriu mult, căci sunt foarte primitive. Un crîșmariu de lângă isvor îmi zicea; „Rușii au descoperit acest isvor, ei dacă îl vor și perfecționa.“ Mi s'a întunecat fața la aceste cuvinte întocmai ca atunci, când Maica Starița dela Viforita îmi enara, cum s'au pomenit cu Rușii în a. 1848. noaptea și earna la Privighieri că intră în Mănăstire și cu toții, dela Polcovnic până la cei mai mici, nu pregețau a-și face mătâni până la pământ.

Pucioasa e un sat pe malul stâng al Ialomiței, isvorul cu apă sulfuroasă se află la malul drept al râului. Dela acest isvor în sus printre dealuri este drumul spre *Vulcana*, care este o stațiune balneară cu ape foarte bune, dar în ale mîncării și locuinței este mai rea și de cât Pucioasa. Această din urmă avea în sezonul de vară musică militară, care cânta și la baluri în salonul de cură, ear cei din Vulcana veneau la Pucioasa, dacă le era dor de veselii. Altmintrelea ca poziție muntoasă aud că e mai mareață Vulcana și nu voi lipsi a o visita.

Lăculețele sunt ca și Pucioasa pe malul stâng al Ialomiței, ear vis-à-vis de ele pe malul drept sunt *Brănescii*. Am fost la Brănesci la *șor* sau bălcu (moldove-

nesce : iarmaroc, bănațenesc: tîrg mare cu nedeie) în ziua Sântului Ilie. Pe o câmpie de lângă biserica satului era mulțime de gloată, care tîrguia sau își petrecea la cele patru hore mari din diferite părți ale sborului. Întrebam ce felii de costume frumoase sînt acele, care numai ici-colea se vedeau, și mi s'a spus că e port Câmpulungean, ear fețele și nevestele cu pălării sînt din cele mai cu stare și mai cu samă dinspre munte de pe la Petroșița, care se zice că este ca o bucățică de oraș de frumoasă. Ba am văzut și umbréle la țerance (pe care le bănuiesc că sînt orașence costumate național). La altele capul era acoperit cu o cîrpă făcută în casă cu mătasă ca un vîl fin, și ajungea pe spate pînă la pămînt, de credeaî că purtătoarele sînt mirese. Cămeși cu altiță, peptare de catifea. Fotă de lână jucată în florii împrejurul poalelor, încheindu-se la piciorul stîng astfel, că trece aripă peste aripă; altele însă cu două șorturi în loc de fotă sau vilnic. Altele erau în fustă (sucnă) de lână de casă sau de mătasă din tîrg sau de cit ale mai sêrace. Ciorapi aveau făcuți de mîna lor și purtau ori pantofi ori ghețe. Babele aveau peșchiri pe cap și mai toate suenă de lână roșie închisă.

La partea bărbătească se obsearvă la tineri numai pălării, ear la moșnegi pălării ori căciuli. Flăcăii aveau mintană de postav negru (un feliu de iancăr) și ițari (pantaloni strîmți) fie de pânză fie de lână (dimie albă). Încălțămîntea era ghețe (un feliu de boconci) la alții cisme, foarte rar opinci și mai cu samă la moșnegii, cari aveau obele de dimie curată, pe marginea obelei sau ciorapului frumos cusute cu negru. Se cunoscea că sînt costume de sêrbătoare. Și ce-i mai tragea tinerimea la hore, apoi „Sultănica“ sau „Ungureasca“!

În raport cu acest sbor, cel dela Viforita era numai un pîiu de sbor și o amestecătură de orașeni (din Tirgoviște) cu țerani.

La mijlocul căii dela Brănesci la Tirgoviște este satul *Șotînga* cu mine de cărbuni sau mai bine zis lignit, cu care se mîna mașinele drumului de fer. Am fost și aci într'o zi de le-am vizitat. Când noi sê intrăm în mina (ocna) d-lui doctor în drept Boroșnyai din Bucuresci, lucrătorii scoaseră pe șeful lor tot smecit de un bolovan de cărbuni ce a căzut fără 'nvestă pe el, încât a treia zi a și murit la spitalul din Tirgoviște. După asigărările lucrătorilor că pericolul a trecut, ni-am luat inima în dinți și am mers două kilometre pe subt pămînt pînă am dat de locul sinistrului, unde în adevăr, după ce căzuse peatra mare, lucrătorii ear și-au continuat lucrarea. Cu toate acestea eram sățui de văzut și când ne-am apropiat spre lumina zilei, discutam despre curajul ce l-am avut, netrecîndu-ne prin cap că și afară poate sê ne aștepte pericolul, și în realitate un vagonet ce scăpasă lucrătorilor de sus de pe coastă, ni-ar fi retezat la unul—doi picioarele, dacă n'am fi avut norocul ca acel vagonet sê derazeze imediat înaintea noastră. Bine zice proverbul român: „ce-i rînduit, omul trebuie sê petreacă“. Noi n'am fost rînduiți.

Dr. Crainicean.

## O călătorie în satele romănesci din Istria,

de

Teodor T. Burada.

(Urmare.)

### Anexe

II.

*O scrisoare a lui Ioan Maioreșcu publicată în limba italiană, în foaia din Capodistria „La Provincia“ în anul 1872. Nr. 5. pag. 934—935. Redactor Nicolo de Mandonizza.*

Acuma am sê vă spun rezultatele de la 1857. Am stat douăsprezece zile în Valdarsa, am umblat din sat în sat, în unele locuri chiar din casă în casă, am luat note despre cuvinte, despre modul de a vorbi, despre costume, despre obiceiuri, condițiunile casnice și ceremonii etc. Patru zile am fost în Albona, o zi întregă cu d. L. în Schitazza, unde numai cei bătrâni peste cinci-zeci de ani vorbesc romănesc, ear cei tineri nu. Cu d. L. m'am dus la Castana sau după cum Românii din Jeiune (J pronunțat în franțuzește,) îi zic *Casteu* sau *Castua*, care de sigur este *Castellum*. Părăsind pe d. L. și convins cu în Jeiune s'a păstrat mai curat și mai regulat limba română, m'am dus acolo și am rēmas o zi. În Jeiune, în Schitazza din Vale-d'Arsa, acești sêrmani Români mē considerau ca unul de ai lor, ca un apostol, m'au găzduit și m'au tratat mai bine decăt le permite pozițiunea lor. Se îngămădeau împrejurul meu, și-mi puseră o mulțime de întrebări despre țeara mea, întrē cari: dacă regele nostru este un neamț, dacă avem impiegați și preoți naționali, indigeni și dacă ei ne vorbesc romănesc etc.

În Villanuova, mai la vale de Susnevița, neputēnd suferi căldura, pe când se făcea predica în biserică, eu eșind afară m'am pus sub umbra unui copac, și atunci mai toți părăsiră biserica și adunāndu-se în jurul meu, mē invitară ca sē-i privesc cum spun rugăciunile lor în limba romănească. Aflaseră că în ziua de St. Petru, în comuna Bîrdo, după liturgie, le esplicasem în romănesc s. Evangelie. În zădar spusei la acei din Villanuova, că preotul s'ar supera; ei mi-au rēspuns: pe acela îl putem auzi în totdeanna, dar pe d-ta nu scim dacă va fi voea lui Dzeu sê te mai vedem încă. Pentru a înlătura desordinea, am intrat earăși în biserică. Când m'am despărțit de acei din Jeiune, cu lacrămile în ochi se rugară ca sê le obțin din Viena preoți, care sê le aplice cuvēntul lui Dzeu în limba romănească.

Am cutrierat pe jos insula *Veglia*. Am petrecut o noapte în *Poglizza*, unde de cinci-zeci de ani a încetat de a se mai vorbi limba română; cu toate aceste un bătrân de 80 de ani, sciea mai multe espresiuni din vechia limba română. În *Poglizza* și în împrejurime țeranii mărturisesc, că strămoșii lor au fost *Vlahi*. În orașul *Veglia*, am vizitat pe canonicul V. și pe dr. C. Acesta se arăta gelos de o lucrare a sa și arētāndu-mi manuscriptul mē-a permis de a arunca o privire, dāndu-mi voie numai de a compara rugăciunile: *Tatăl nostru* și *Ave Maria*, a vechilor locuitori din *Veglia*, cu acele a Istrienilor. Afară

de doană expresiuni, este aceeași limbă, cuvânt din cuvânt, vorbită în Valle-d'Arsa și Jeune. Dr. C. mi-a recitat ceva din altă limbă românească întrebuințată în Veglia și în împrejurime, însă nu i-a părut bine că eu am notat cu creionul câte-va cuvinte. Sînt aceleași frase care sînt și la Istrieni. Dintre toate dialectele romanice pe care le cunosc, acesta seamănă mai mult cu cel românesc. Ortografia aleasă de d-l C., sau e arbitrară, sau persoanele dela care a cules frazele, vorbeau rău și stricat, ca și cum ar fi fost o limbă pe jumătate moartă, sau d. C. a semnat cu *a*, variațiunile ce sufer vocalele în limba românească, de exemplu la *a* când este accentuat; la *e*, când este diftong; la *a*, la *e* și la *i*, când au sunetul foarte nasal. De ar fi scris corect, cea mai mare parte din cuvinte ar fi românesce; despre aceasta mă rezerv de a reveni mai pe larg . . . . .

Maî lipsesce d-lui Dr. C. cât de sirguitoriu să fie, adîncimea studiilor limbistice și filosofia limbelor necesare pentru a se putea pronunța cu siguranță, asupra originii și afinității unor asemenea limbi mai mult moarte.

În ceea ce privește localitatea Moraviței, pe când la 1857. mă aflam în Fiume, D-Voastră prin mijlocirea d-lui D. mi-ați scris, că trecînd vr'o lună mai înainte prin Moravița ați avut ocaziune de a auzi nise cuvinte, nici croate, nici italiene, dar judecate de D-Voastră, potrivite cu acele cari sînt întrebuințate de cătră Vlahii istrieni. În aceeași zi, împins de sete, ducîndu-mă într'o ospetărie din Fiume, și intrînd în vorbă cu antreprenorul despre Vlahii istrieni, deodată îmi spuse cum că în Moravița mai trăeau familii vechi Valahe, cari vorbeau o limbă o lor, deosebită de a Croaților. Această minunată concordanță între arătările lui și acele improvizate de un hotelier, m'au convins că se mai află în Moravița rămășițe de limba română, și mă hotărîsem, după ce voiu fi terminat călătoria prin insula Veglia, de a mă duce în Moravița, însă aflînd că un preot grec din Fiume era de loc din Moravița, am voit să mă întîlnesc cu el, dar dînsul a declarat că nu cunoaște nimic despre aceasta. Mă întorsei la hotelier și el tăgădui toate cele ce-mi spusese cu 4 zile mai înainte. Ce zice d. C. de aceste contradicții? . . . . .

Am fost nevoit să renunț de a mă mai duce la Moravița, precum și pe coastele mării până la canalul Morlaca și al Dalmației, despre care d. L. pe când eram la Fiume, mă asigurase pe cuvîntul dat de un amic, că nu departe de Segna înspre Morlaca în unele locuri se vorbesce o limbă, care nu este nici croată, nici italiană.

Înturnîndu-mă în aceste locuri, îmi propasem de a mai face cercetări, însă timpul, fiindu-mi măsurat, nu-mi era de ajuns. . . . .

Și pentru aceasta m'am adresat la Domnia-Voastră prin mijlocirea amicului Kandler și a d-lui D. pentru a afla dacă are vre-o cunoștință. . . . .

Voiu visita pe d. Pirona în Udine, pentru a avea mijloace a cunoaște mai bine limba friulană, apoi mă voiu duce la Viena, unde mă așteaptă fiul meu ce vine din Paris, pentru a ne întoarce împreună în patrie.

Eată resumatul cercetării mele:

a) Atunci când Traian a colonizat țările Dacice, toate regiunile, dela Adriatica până la Dunăre și dealungul acesteia până la Bulgaria de astăzi, erau locuite de colonii romane.

b) După colonizarea țărilor Dacice dela Adriatica pe de o parte, cu cea mai mare parte a așa numitului triunghi iliric, pe de altă parte, până la marginea septentrională și orientală a Daciei Traiane, s'a format una și aceeași limbă română, cu atât mai apropiată în materie și în formă de limba latină, și pentru aceasta cu atât mai curată, încât astfel de regiuni au fost colonizate de Romani pe când limba romană vulgară era scutită de influența străinilor, cari, sau pentru servicii militare sau din alte cauze, au avut în Italia proprietăți și drept de cetățenie.

c) Emigrările popoarelor au pricinuit neapărat și la Romanii din aceste părți feliurite imigrațiunii și emigrațiunii; în fine populațiunea însă a rămas pe terenul primitiv, deoarece aceia, cari au fost espuși mai mult la furia barbarilor, au căutat adăpost în munți.

d) Domolindu-se furia barbarilor, populațiunile române s'au ridicat din nou în secolul al VII-lea și VIII-lea și au format mici state sub nume de *Banate*, *Ducate*, *Woivodate*, care este tot aceea; astfel de numite după capul statului; *Ban* pe care Latini îl numesc *Dux*, Slavi *Woivod*, Nemții *Herzog*; *Banus* este conducătoriu; nu vine dela limba slavă *Pan*, căci Slavi nu schimbă pe *P*, dela cuvîntul lor *Pan* în *B*. Acest cuvînt pare a fi celtic. Să se consulte glosariul lui *Du-Fresne*, despre latinitatea medie și vulgară la cuvîntul *Banus*. S'a mai format și state mai mici numite *căpităni*, după capul lor *căpitan*.

e) Astfel de *Banate* românesce, au existat până în secolul al IX-lea și al X-lea în Zagabria, în Zará, în Timiș, în Bihar din Ungaria, în părțile occidentale ale Transilvaniei; Banatul sau Ducatul românesc Făgăraș în Transilvania; Banatele Severin și Craiova în așa numita Mica-Valahie, au durat chiar până în secolii din urmă.

Afară de cuvîntul *Ban* (după chipul căruia numim și astăzi monezile *ban*) s'a mai păstrat pentru Principe, vechiul titlu de Domn; cuvîntul Domn însemnează propriu zis Suveran. Regentul Principatelor poartă astăzi titlul de Domn și nici un alt titlu; altă dată se numeau și Woivozi, dar numai în sens de căpitanul cel mai mare al armatei. Această deosebire rezultă din diplome moldovenești.

(Va urma.)

## Varietăți.

Încheierea congresului s'a făcut Sămbătă seara în 12. I. c. în mod solemn. Î. P. S. D. Archiepiscop și Mitropolit a mulțămît Preasfințitorilor D-ni episcopi și membrilor congresului pentru armonia și activitatea dezvoltată și le dorî tuturor reîntoarcere în pace și fericită. La vorbirea I. P. S. Sale răspuns Ilustritatea Sa D. Ioan Bran

de Leményi aducând în numele tuturor membrilor congresului nostru național bisericesc cea mai cordială și sinceră mulțumire pentru buna, înțeleaptă și adevărat părintească conducere a consultărilor, debaterilor și a rezolvării agențelor congresuale, întru prosperarea tuturor intereselor noastre naționale bisericesci.

**Credință.** D. Dr. *Lazar Simon*, avocat în Ciacova, s'a incredințat cu amabila D-șoară *Persida Pârvu* din Caransebeș. — Sincerile noastre felicitări.

**Mausoleul Mocsonyian dela Foen.** Încă din luna lui Aprilie lucră numeroși petrarăi la cioplirea și profilarea marelui cantități de peatră necesarie pentru edificarea unei cripte, unui „Mausoleu” în comuna Foeni din Torontal, ce are mențiunea de a păstra pentru eternitate rămășițele pământesci ale tuturor membrilor reposați ai ilustrelor și mult meritatelor familii „Mocsonyi de Foen” și „de Mocsonyi”, ale căror osăminte zac în biserica cea veche acum chiar de 200 de ani, carea însă a devenit cam defectuoasă, și a cărei criptă nu mai dispune de spațiu pentru viitorii.

În zilele prime ale acestei luni s'a început cu transportarea petrilor la locul de zidire, anume pe o colină situată dinaintea morminților îndată la intrarea în comună, — și mai în toată ziua sosește la micuța gară dela Foeni câte unul din cele 30—40 de vagoane ce se așteaptă, încărcat cu lespezi, cuburi și părți de colonne. Edificiul, carele va fi unul dintre cei mai monumentali din tot Banatul, pe de din afară se va clădi eschisiv din peatră naturală, acoperindu-se cu aramă; iară în lăuntru se vor prelucra și 180.000 de cărămizi, vr'o 6 vagoane de cement ș. a.

Pentru ca onorații cetitori să-și poată forma o idee despre monumentalitatea acestei zidiri, ne permitem a observa, că spesele de transport pe drumul de fer a unui vagon, costau până la 248 fl. venind petritele din mare depărtare. Cât va costa apoi procurarea și prelucrarea materialului cuprins numai într'un vagon? Lucrările înseși se vor începe la primăvară sub conducerea arhitectului român dl Adrian Diaconu din Bocșa-Montană. — N. P.

**Biserică monumentală.** Edificarea monumentalei biserici dela Doloave se continuă. Duminecă în 6/18 l. c. s'a înălțat crucea pe imosantul turn, nalt de 44 metri ( $=23\frac{2}{10}$  stânjeni). Sântirea crucei s'a îndeplinit prin parochul locului păr. Aron Bartolomeiu. Iar după ce crucea s'a înălțat și înțepenit la locul ei, arhitectul diriginte dl *Adrian Diaconu*, sub bubuitul pivilor și urările numerosului popor, toastă de sus din turn pentru: Maiestatea Sa, I. P. S. Mitropolit Miron și pentru P. S. S. DI Episcop diecesan Nicolae Popea. Maestrii lemnari Harmintz și Gabrini încă închinară păharul de sub cruce pentru comună etc. E de însemnat, că din 7 păhare svêrlite jos din o înălțime atât de considerabilă, numai unul s'au spart, anume cel închinat pentru comuna politică, iar celelalte 6 au rămas toate întregi și poporul se întrecea a le aduna ca talismane sântite contra tuturor relelor. Conturile bisericii dela Doloave sunt cu atât mai impunătoare, cu cât și

situațiunea locului e înaltă încât de sus din turn se vede o parte mare a Banatului sudic până peste Vêrșet, Biserica Albă și Panciova; iară dincolo de Dunăre se ved muntii Sêrbiei și la capetul lor însuși Belgradul, cel asemenea situat pe o înălțime. — În anul acesta se va mai esecuta acoperirea turnului cu aramă și decorarea lui cu ornamente aurite apoi și boltirea corabiei; iar în anul viitoriu se vor lipi și netezi zidurile și se vor găta toate lucrările, în cât cătră toamna anului viitoriu frumoasa noaua biserică se poate și sânti.

† **Atanasiu Rațiu**, deputat dietal, fost vicecomite în comitațul Timiș una din figurile române fruntașe în comitațul Timiș, în 23. Oct. n. a. c. a reposat în etate de 70 de ani și s'a înmormântat în 24. Oct. după ritul român gr. or. în cimiteriul din loc. Fie-î țêrina ușoară!

**În cauza dijmei de vin.** Articolul de lege I. din anul curent 1891. regulează plățirea dijmei după vini, dispunând să se șteargă dijma întreagă după acele vini, care, nimicite de phylloxera, au devenit pârlouge (pămênțe neproductive). Eară după pămênțele, ce au fost plantate cu vine și s'au nimicite de phylloxera, dar s'au strămutat în alt soi de cultură, să se plătească o sumă minimă.

Aceste dispozițiuni au valoare numai în cazul, când despre nimicirea vinei de phylloxera, posesorul de vine face arêtare la direcțiunea financiară respectivă încă în decursul anului acesta.

Domnii preoți și învățători români sânt deci rugați, să îndemne poporul interesat a recurge în această cauză prin notariat în termenul prescris de lege. *Mihailu Juica*, preot gr. or.

## Bibliografie

**Curs practic de aritmetică** pentru școalele populare române întocmit de profesorul *Arseniu Vlaicu*.

Partea I. Deprinderi practice cu numerii dela 1—20 și dela 1—100 pentru anul I. și II. de școală. 60 de pag. Prețul 22 cr.

Partea II. Deprinderi practice cu numerii dela 1—1000 și în cerc nemărginit, pentru anul III. și IV. de școală. 67 de pag. Prețul 25 cr.

A eșit de sub tipariu și se apă la autor și la „Librăria diecesană”

*Dr. G. Vuia* „**Higiena poporală**” cu privire la sâteanul român, cu figură în text. Carte aprobată de Ministeriul din Budupesta și cel din Bucuresci; recomandată prin cerculariul de autoritățile diecesane române din Sibiu, Arad, Caransebeș, Blaj și Lugos. Edițiunea a 2-a revêzută și înmulțită. — Prețul 1 fl.

„**Boalele venerice**”. Vindecarea radicală la „Băile Erculane.” O carte foarte folositoare pentru cei ce sufer de așa numitele boale ascunse. — Prețul 50 cr.

„Nașa Trina“ operetă în 1 act. Textul este scos din viața poporului din Bănat și cuprinde învățături igienice. — Prețul 40 cr.

„Gramatica română“ pentru școalele populare. Partea I. „Etimologia“ lucrată de P. M. Liuba, învățat. Editura Librăriei Nicolae I. Ciurcu în Brașov. Prețul 25 cr.

„Geografia și Istoria“ în școala poporală. Manual compus conform planului de lecții al d-lui Vasile Petri pentru clasa IV., V., VI. De Teodor V. Petrișor, învățatoriu în Alibunariu, comitatul Torontal. Prețul 40 cr.

Calendariu pe anul dela Christos 1892. Arad. Tipografia diecesii gr. or. — Prețul 30 cr.

Calindariul Românului pe anul visect dela Christos 1892. Caransebeș Editura Tipografiei și Librăriei diecesane. Prețul 30 cr.

Cuprinsul: *Partea calendaristică* cu Șematismul diecesii Caransebeșului. *Partea literară*: Petru Vancea, poveste istorică din Bănat, de Petru Broșteanu. — Noaptea pe lună, de Gion. — Poesii. Odă de Zach. Boiu. — Pe-neș Curcanul, de V. Alexandri. — *Partea economică*. Din economia vitelor. — Têrgurile din Ungaria și din România.

## Concurs.

Pentru definiția întregire a postului de învățatoriu la școala confesioală gr. or. rom. din Gaiul-Mic, protopresbiteratul Ciacovei, comitatul Timiș, se eserie concurs cu termin de recurgere de 30 de zile dela prima publicare în „Foaia diecesană“

Emolumentele sunt:

1. În bani gata 164 fl.
2. Pentru 12 metri de paie, din cari are a se încălzi și sala de învățământ 18 fl. trăsurile pentru căratul paielor le dă comuna bisericească.
3. 14'64 Htl. de grâu și 9'76 Htl. de cucuruz despoiat.
4. Pentru participarea la conferințele învățătoresci și la adunarea generală 15 fl.
5. Scripturistica 3 fl.
6. Dela fie-care înmormântare unde va participa 20 cr.
7. 4 jugere pământ arătoriu dintre cari 2 jugere se vor esarenda prin comitetul parochial, până când din venitul arendeii se va depura restanța de dare și regularea apelor ce însarcinează acest pământ, apoi după depurarea amintitei restanțe, vor intra și acestea 2 jugere în folosința învățătorului.
8. Cortel liber cu grădină intravilană.

Doritorii de a recurge la acest post, vor subșterne recursele lor — provăzute cu documentele prescrise conform statutului organic bisericesc și a regulamentului pentru învățatori adresate comitetului parochial — Prea On. Oficiu protopresbiteral în Ciacova.

Învățătorii recurenți au se dovedească că și-au plătit contribuțiunea, regularea apelor și equivalentul, după pământul învățătoresc folosit.

În fine recurenții sunt poștiți a se presenta numai odată — însă nu în ziua de alegere — în vre-o Duminică

ori sêrbătoare în s. biserică, la din contră se vor eschide din candidare.

Gaiul-Mic, în 25. August 1891.

[59] 3—3

Comitetul parochial.

În conțelegere cu mine: Aureliu Dragan, adm. protopresb.

# Institutul vaccinogen

al

## doctorului VUIA

în

### Băile-Herculane. (Mehadia.)

Cu autorisarea Ministeriului am deschis un institut, unde se prepară limfă (ultoi) pentru *ultoirea copiilor* în contra vêrsatului.

În monarchia Austro-Ungară acesta este *primul institut român* de aceasta natură. Scopul meu este, să contribuî la stêrpirea boalei înfricoșate a vêrsatului, care neîncetat secere mii de victime prin satele noastre.

Vaccinarea sau ultoirea copiilor cu ultoi dela viței este cel mai sigur mijloc contra vêrsatului. În Germania, unde și cei mari se ultoesc, nu mai există epidemie de vêrsat (bubab). Ultoirea dela alți copii e periculoasă, fiind-că ușor se pot lăți deosebite boale, cari zac ascunse în copilul, dela care se face ultoirea. Prin ultoiul de vițel ori-ce pericol e eschis, fiind-că înainte de a fi folosită vaccina scoasă din vițel, acesta se taie și se examinează prin veterinaru organele interne. Prețurile sânt așa de micî, încât nu numai medicii ci și fie-care comună sau particularu își poate procura *limfu originală*, pentru care primesc toată *garanța*.

1 fiolă (sticluță) de limfă pentru 1—3 persoane — fl. 50 cr.

” ” ” ” ” ” 10—15 ” 2 ” — ”

” ” ” ” ” ” 50 ” 3 ” — ”

” ” ” ” ” ” 100 ” 6 ” — ”

[58] 3—3

## Anunț.

De vînzare un loc situat la „Teiuș“ în apropiere de 1/2 oră de Caransebeș, întindere de 9—10 jugere, pământ arătoriu și cu pomi roditori. Informațiuni se pot lua dela **Ignatz Rezacs**, comerciant în Caransebeș.

[59] 1—3